

გვანცა წიკლაური,
შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო
უნივერსიტეტის სასწავლო ტელევიზიის ARTv დირექტორი
კინოდოკუმენტალისტი, მაგისტრი
ხელმძღვანელი - თინათინ ჭაბუკიანი,
ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი

მხატვრული მონტაჟი დოკუმენტურ კინოში

რეზიუმე

დოკუმენტური კინო, როგორც რეალობის ასახვის ფორმა, შეიცავს დილემას ობიექტურობასა და სუბიექტურ ინტერპრეტაციას შორის. მიუხედავად იმისა, რომ მისი მიზანი ხშირად ფაქტების სანდო გამოცემაა, თანამედროვე დოკუმენტალისტიკა სულ უფრო მეტად იყენებს მხატვრულ საშუალებებს – განსაკუთრებით კი მონტაჟს – რათა წარმართოს მაყურებლის ემოციური, ესთეტიკური და ინტელექტუალური აღქმა.

მონტაჟი კინემატოგრაფიის ერთ-ერთი ფუნდამენტური ელემენტია, რომელიც არა მხოლოდ თხრობის ტექნიკური მოწყობის საშუალებაა, არამედ ღრმა ესთეტიკური და კონცეპტუალური მნიშვნელობაც აქვს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მხატვრული მონტაჟის როლი დოკუმენტურ კინოში, სადაც რეალობის ასახვა გადაჯაჭვულია ავტორის ინტერპრეტაციასთან. მხატვრული მონტაჟი თანამედროვე დოკუმენტალისტიკის ფორმირებაში ცენტრალურ ადგილს იკავებს. მისი საშუალებით

რეჟისორი არა მხოლოდ აწყობს ვიზუალურ მასალას, არამედ ქმნის რეალობის საკუთარ ვერსიას – სუბიექტურს, ემოციურს, ინტერპრეტაციულს.

სტატიის მიზანია შეისწავლოს მხატვრული მონტაჟის როლი დოკუმენტურ კინოში, გააანალიზოს მისი გეგავლენა რეალობის აღქმაზე, და გამოკვეთოს ის სტილისტური და თეორიული მახასიათებლები, რომლებითაც იგი სცდება ტრადიციული დოკუმენტალისტიკის ჩარჩოებს. მონტაჟი, როგორც დროისა და სივრცის გარდაქმნის ინსტრუმენტი, უცილობლად ახდენს მოვლენათა რედაქტირებას და შესაბამისად – რეალობის რეპრეზენტაციას. თუმცა, როდესაც იგი იძენს მკვეთრად მხატვრულ ფუნქციას – გალამაზებას, სიმბოლიზაციას, ნარატიულ მოდელირებას – დგება კითხვა: სად გადის ზღვარი მხატვრულ ინტერპრეტაციასა და დოკუმენტური კინოს ეთიკურ ვალდებულებას შორის?

დოკუმენტური კინო ხშირად ემყარება არქივს, ინტერვიუებს,

ვიზუალურ ქრონიკას, თუმცა მათი გაერთიანება მხოლოდ ინფორმაციული მიზნებით ვერ უზრუნველყოფს მხატვრულ ღირებულებას. სწორედ მონტაჟი ის ინსტრუმენტი, რომელიც ერთსულოვნებას სძენს მრავალგანზომილებიან მასალას. ჟღერადობა, ხმაურები და მუსიკა ამუშავებენ არა მხოლოდ კინემატოგრაფიულ, არამედ ფსიქოლოგიურ და კულტურულ ელემენტებს, რის შედეგადაც მაყურებელი უფრო ინტენსიურად განიცდის ფილმის შინაარსს.

დოკუმენტური კინოსთვის მხატვრული მონტაჟის როლი ბევრად უფრო ფართოა, ვიდრე უბრალოდ ქრონოლოგიური ან თემატური თანმიმდევრობის დაცვა. იგი მაყურებელს ემოციურ და ინტელექტუალურ გამოცდილებას

სთავაზობს, რაც მას ზღუდავს არა მხოლოდ ინფორმაციის მიღების პროცესში, არამედ უფრო ღრმა კითხვების დასმაში, რომლებიც ეხება როგორც საკუთარ როლს, ასევე გარე სამყაროს.

კვლევის მიზანია მხატვრული და დოკუმენტურის შუალედური სივრცის გააზრება — სივრცისა, სადაც დოკუმენტური კინო უკვე აღარ არის მხოლოდ რეალობის ანარეკლი, არამედ მისი ახალი, ხშირად სუბიექტური ფორმულირებაა. დოკუმენტურ კინოში მხატვრული მონტაჟი არ უნდა აღიქმებოდეს როგორც ტყუილი, არამედ როგორც რეალობის სიღრმისეული წაკითხვის საშუალება — ინტერპრეტაცია, რომელიც ხშირად უფრო ჭეშმარიტია, ვიდრე ზედაპირული ფაქტი.

საკვანძო სიტყვები: *მხატვრული მონტაჟი; დოკუმენტური კინო, ინტერვიუ, ქრონიკა, კამერა, რეჟისორი, გამოსახულება*

დოკუმენტური კინოს ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელი ნიშანი მის შინაარსობრივ ბუნებაშია — ეს არის რეალური მოვლენების, ადამიანებისა და გარემოს ასახვა ისე, როგორც სინამდვილეშია, თუმცა, რეალობა როგორც კი კადრში მოხვდება, არჩეულია კონკრეტული რაკურსით, ხმაურით, მონტაჟითა და ბოლოს, დრამატული თუ ლოგიკური თანმიმდევრობითაცაა აწყობილი. სწორედ ამ პროცესში, კადრების დაკავშირებასა და დრამატული ხაზის გამოკვეთაში იჩენს თავს მხატვრული მონტაჟის მნიშვნელობა.

კინო, როგორც ხელოვნება, თავიდანვე აღმოჩნდა დილემის წინაშე: უნდა ყოფილიყო რეალობის გადმოცემის მექანიზმი თუ შემოქმედებითი ინტერპრეტაციის ფორმა? ამ დილემის ეპიცენტრში დგას დოკუმენტური კინო, რომელიც აყალიბებს საკუთარ იდენტობას „რეალურის“ ფიქსაციის საშუალებად, მაგრამ, ამავე დროს,

იყენებს იმავე გამომსახველობით ფორმებს, რაც მხატვრულ კინოს ახასიათებს.

კინოს განვითარებასთან ერთად, დოკუმენტურ ფილმში უფრო და უფრო მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა მხატვრულმა ელემენტებმა, რაც არა მხოლოდ ტექნიკური ინსტრუმენტი, არამედ თხრობისა და ესთეტიკური სტრუქტურის ძირითადი კომპონენტი.

მონტაჟი დოკუმენტურ კინოში ხშირად გამოიყენება არა მარტო ქრონოლოგიური თანმიმდევრობის ჩამოსაყალიბებლად, არამედ აზრობრივი კავშირების, ემოციური ტონალობისა და ავტორის პოზიციის გამოსახატავად. მით უმეტეს, როცა საქმე გვაქვს მხატვრულ მონტაჟთან, ანუ მონტაჟურ გადაწყვეტებთან, რომლებიც სცდება მხოლოდ ინფორმაციის გადმოცემას და ქმნის ახალი, ინტერპრეტაციული მნიშვნელობების ქსოვილს.

მონტაჟი კინოხელოვნების ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი იარაღია. სწორედ მისი მეშვეობით იქმნება დროისა და სივრცის ილუზია, ემოციური ტონალობა და თხრობის სტრუქტურა. მხატვრული მონტაჟი მიზნად ისახავს მაყურებელზე ფსიქოლოგიური ან ემოციური გავლენის მოხდენას. ამ ტიპის მონტაჟში მნიშვნელოვანი ხდება არა მხოლოდ ის, რას ვაჩვენებთ, არამედ როგორ ვაჩვენებთ.

დოკუმენტური ფილმის ავტორი ხშირად დგება იმ რეალობის წინაშე, რომელიც არ შეიცავს მკაფიო დრამატურგიულ განვითარებას. ასეთ შემთხვევებში მხატვრული მონტაჟი ეხმარება მას წინა რიგში წამოსწიოს მთავარი იდეა, დრამატულად აქციოს და შექმნას განწყობა, რომელიც მეტად აისახება მაყურებელზე. ის ასევე შეიძლება გამოიყენონ სიმბოლური მნიშვნელობების, მეტაფორების ან ალუზიების გადასაცემად. მაგალითად, საარქივო მასალის, ხმოვანი ჩანაწერების, ბუნებრივი კადრებისა და მუსიკის ურთიერთმერწყმით, მონტაჟი ქმნის ერთიან ემოციურ ნარატივს, რომელიც მაყურებელს აძლევს არა მარტო ინფორმაციულ, არამედ ინტერპრეტაციის შესაძლებლობასაც. სერგეი ეიზენშტეინისა და ძიგა ვერტოვის ნამუშევრებში მონტაჟი გამოიყენებოდა როგორც იდეოლოგიური იარაღი. დოკუმენტურ კინოში მხატვრული მონტაჟი პირველად 1920-იანი წლების საბჭოთა კინოში გამოჩნდა, სადაც სერგეი ეიზენშტეინი და ძიგა ვერტოვი ავითარებდნენ მონტაჟურ თეორიებს. ეიზენშტეინის „ინტელექტუალური მონტაჟი“ ემყარებოდა სცენების კონფლიქტურ შეჯახებას და ახალი იდეის

წარმოქმნას, რაც მოგვიანებით დოკუმენტურ კინოში გავრცელდა. ეიზენშტეინის განსაზღვრებით „კინემატოგრაფია – ეს არის, უპირ-ველესყოვლისა, მონტაჟი“.¹

მხატვრული მონტაჟი ზოგადად აღნიშნავს იმგვარ მონტაჟურ გადაწყვეტას, რომელიც ემსახურება ემოციური ზემოქმედების გაძლიერებას, თემატური ხაზის გამოკვეთას ან კონკრეტული ავტორის ხედვის გადმოცემას. მისი ძირითადი ინსტრუმენტები მოიცავს რიტმს, მუსიკალურ გაფორმებას, სინთეზურ სცენებს, სიმბოლიზმს და სხვა ესთეტიკურ მახასიათებლებს.

ამგვარად, მხატვრული მონტაჟი წარმოადგენს იმგვარ მექანიზმს, რომელიც რეალობის ამსახველ მასალას ახალი სიღრმით ტვირთავს. იგი ქმნის ეგრეთ წოდებულ „მეორე რეალობას“, რომელიც აღარ არის მხოლოდ დოკუმენტური მასალის პასიური აღბეჭდვა, არამედ წარმოადგენს აქტიურ ინტერპრეტაციას.

მხატვრული მონტაჟი განსაკუთრებით ეფექტურია მაშინ, როდესაც იგი ემსახურება თემის სიმბოლურ გამოკვეთას. მაგალითად, მიუკერძოებელი ქრონიკების თანმიმდევრობა, ხმოვანი ეფექტებისა და არქივის მასალის კინემატოგრაფიული დამუშავება ქმნის იმგვარ ატმოსფეროს, რომელიც მაყურებელს აძლევს საშუალებას, განიცადოს ნაჩვენები მოვლენები არა მხოლოდ როგორც ფაქტები, არამედ როგორც ფსიქოემოციური გამოცდილება.

ისევე, როგორც დრამატურგი საკუთარ პიესაზე მუშაობისას, დოკუმენტალისტი მონტაჟის პროცესში დრამატურგის როლში გვევლინება.² მხატვრული მონტაჟი დოკუმენტურ კინოში არ არის მხოლოდ ტექნიკური პროცესი. ის რეალობის გააზრებასა და რეკონსტრუქციას ემსახურება; იქმნება ნარატივი, ემოციური ატმოსფერო და ფოკუსირდება კონკრეტული იდეა, თუმცა, ამავე დროს, ის აჩენს მნიშვნელოვან კითხვებს: სად გადის ზღვარი მხატვრულ ინტერპრეტაციასა და რეალობის მანიპულაციას შორის? შესაძლებელია თუ არა, რომ მონტაჟმა შეცვალოს აუდიტორიის მიერ აღქმული „სიმართლე“? და უნდა იყოს თუ არა მხატვრული ელემენტების გამოყენება ეთიკურად დასაშვები?

მიუხედავად მხატვრული მონტაჟის უპირატესობებისა, ის მოითხოვს განსაკუთრებულ სიფრთხილეს დოკუმენტურ კონტექსტში. როცა მონტაჟი გადააჭარბებს რეალობის პორტრეტის საზღ-

¹ ეიზენშტეინი, ინტელექტუალური, 2013, გვ. 39.

² Rabiger, Directing, 2004, p. 397.

ვრებს და გადადის მანიპულაციურ დონეზე, ის საფრთხეს უქმნის დოკუმენტური კინოს სანდოობას. მხატვრული მონტაჟი, რომელიც არ არღვევს ფაქტების სიმართლეს, არამედ ემსახურება მათ ინტერპრეტაციას, შეიძლება გახდეს სოციალური და კულტურული დისკურსის ძლიერი ინსტრუმენტი.

დღევანდელ ვიზუალურ კულტურაში, სადაც დოკუმენტური კინო მჭიდროდ ერწყმის ექსპერიმენტულ ფორმებს, მხატვრული მონტაჟი ხდება არა მხოლოდ ტექნიკური, არამედ კონცეპტუალური არჩევანი.

დოკუმენტური კინოს თანამედროვე ტენდენციებში გაჩნდა არაერთი ექსპერიმენტული მიდგომა მონტაჟის მიმართ, რომელიც სცდება ტრადიციულ მონტაჟურ პრინციპებს და ავითარებს ახალ ესთეტიკას. ეს ექსპერიმენტები ხშირად ეხმიანება ავანგარდულ, სიურრეალისტურ ან პოსტმოდერნულ სტრატეგიებს.

მხატვრული მონტაჟის სახეები დოკუმენტურ კინოში ქმნის კინოენას, რომელიც სცილდება ობიექტური რეალობის დოკუმენტირებას და ქმნის ახალი, ინტერპრეტაციული, ემოციური და ინტელექტუალური რეალობის ფორმებს. მონტაჟი გარდაქმნის ქრონიკალურ მასალას კონცეპტუალურ ტექსტად, აძლიერებს ფილმის თემატურობას და აქცევს მაყურებელს აქტიურ თანამონაწილედ.

დოკუმენტური კინოს ესთეტიკა 21-ე საუკუნეში აღარ შემოიფარგლება მხოლოდ რეალისტური ვიზუალით. ის ითხოვს მრავალსახოვნებას, ექსპერიმენტსა და პოეტურობას და ამ პროცესში მხატვრული მონტაჟი წარმოადგენს მთავარ გამომსახველ ძალას. „ერთნი ამბობდნენ, რომ „ადამიანი კინოაპარატით“ ეს ხედვითი მუსიკის ცდა, ხედვითი კონცერტია. სხვანი ფილმს მონტაჟის უმაღლესი მათემატიკის თვალთახედვით განიხილავდნენ, მესამენი მიუთითებდნენ, რომ ეს არის არა „ცხოვრება როგორიც ის არის“, არამედ სიცოცხლე, რომელსაც ისინი ამგვარად არ ხედავენ“.¹

ამ ყველაფერთან ერთად, დოკუმენტური კინოს პოპულარობა თანამედროვე სამყაროში შეიძლება განისაზღვროს არა მხოლოდ ტექნოლოგიური და ეკონომიკური ფაქტორებით, არამედ მისი უნიკალური შესაძლებლობებით, რომელიც სიღრმისეულად აანალიზებს გლობალურ და სოციალურ საკითხებს. ის, რაც ადრე მხოლოდ გამაოგნებელ ფაქტად აღიქმებოდა, ახლა იქცა ფილმ-

¹ ვერტოვი, ადამიანი, 2013, გვ. 68.

ბად, რომლებიც მოქმედებენ როგორც აქტიური სოციალური და პოლიტიკური ინსტრუმენტები.

მიუხედავად იმისა, რომ დოკუმენტური კინო ობიექტურობასთან და სინამდვილის რეპრეზენტაციასთანაა დაკავშირებული, მხატვრული მონტაჟი მას აძლევს უნიკალურ შესაძლებლობას გადმოსცეს არა მხოლოდ რეალობა, არამედ მისი ინტერპრეტაცია. სწორედ ამ ინტერპრეტაციული ელემენტის მეშვეობით იქმნება კინოდოკუმენტალისტიკის ხელოვნური განზომილება — სივრცე, სადაც ფაქტები და ემოცია ერთიანდება.

საინტერესოა, რომ მხატვრული ელემენტების ინტეგრაცია დოკუმენტურ სტრუქტურაში ხშირად ემსახურება არა სიმართლის გაყალბებას, არამედ სიმართლის უფრო სიღრმისეულად ჩვენებას. მხატვრული მონტაჟი ქმნის დროისა და სივრცის ახალ მატრიცას, გარდაქმნის უემოციო ფაქტებს ფსიქოლოგიურ სიუჟეტად და, საბოლოოდ, აწესებს იმას, რას და რატომ ხედავს მაყურებელი.

კინოს ისტორიის განმავლობაში მონტაჟი ყოველთვის იყო და რჩება ცენტრალურ ფაქტორად კინოს ტრადიციაში, დოკუმენტურ კინოში მისი გამოყენება კი აშკარად ცვლის მისი ფუნქციის გაგებას — როცა რეალობის ასახვის ნაცვლად, მონტაჟი რეალობის ინტერპრეტაციას სთავაზობს მაყურებელს.

მხატვრული მონტაჟი არა მხოლოდ იმ პროცესებს ქმნის, რომლებიც ფილმს ემოციურად და თეორიულად ამაღლებს, არამედ იგი გვახსენებს, რომ კინო, როგორც ხელოვნება, ყოველთვის არის ინტერპრეტაცია — და ეს ინტერპრეტაცია გავლენას ახდენს არა მხოლოდ რეალობის აღქმაზე, არამედ ამ რეალობის ცნებაზეც.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Jarman D., At Your Own Risk: A Saint's Guide to Filmmaking, London, 1994.
- Rabiger M., Directing the documentary, fourth edition, New York, 2004.
- Vertov Dz., Man with a Movie Camera, New York, 1995.
- ეიზენშტეინი ს., ინტელექტუალური მონტაჟი, თბ., 2013.
- ვერტოვი დ., ადამიანი კინოაპარატით, თბ., 2013.

Gvantsa Tsiklauri,
Director of ARTv, the educational
television of the Shota
Rustaveli theater and film georgia state university,
FilmDocumentary filmmaker, Master
Supervisor: Tinatin Chabukiani, Doctor of Arts

ARTISTIC EDITING IN DOCUMENTARY CINEMA

Abstract

Keywords: *Editing, Documentary cinema, camera; transformation, interview, reality, filmmaker*

Documentary cinema, as a form of representing reality, contains a fundamental dilemma between objectivity and subjective interpretation. While its aim is often to convey facts with credibility and precision, contemporary documentary practice increasingly employs artistic devices—particularly editing—to guide the viewer’s emotional, aesthetic, and intellectual perception. The line between documentation and artistic intervention continues to blur, allowing the documentary form to evolve into something far more expressive and interpretive.

Editing is one of the fundamental elements of cinematography. It is not only a technical tool for organizing narrative but also possesses profound aesthetic and conceptual significance. Through editing, filmmakers control the rhythm of a film, determine how information is revealed, and—perhaps most importantly—shape the viewer’s understanding and emotional response to the subject matter. Especially noteworthy is the role of artistic editing in documentary cinema, where the representation of reality becomes intertwined with the author’s interpretation. In such contexts, editing is not just about connecting shots; it becomes a creative act, a process of meaning-making.

Artistic editing plays a central role in shaping modern documentary film. Through it, the director not only assembles visual material but also constructs a personal version of reality—subjective, emotional,

interpretive. A filmmaker might use montage to emphasize contradictions, layer archival footage with contemporary sound, or juxtapose seemingly unrelated scenes to provoke new insights. In *The Act of Killing* (2012), for example, director Joshua Oppenheimer invites perpetrators of historical violence to re-enact their crimes in cinematic form, then uses editing to blend these performances with real-life interviews, creating a surreal, ethically challenging landscape that defies traditional documentary norms.

The goal of this article is to examine the role of artistic editing in documentary cinema, to analyze its influence on the perception of reality, and to identify those stylistic and theoretical features through which it transcends the boundaries of traditional documentary frameworks. Editing, as an instrument for transforming time and space, inevitably alters events and, consequently, the representation of reality. However, when it acquires a distinctly artistic function—through stylization, symbolism, rhythm, and narrative modeling—it prompts a key question: where is the boundary between artistic interpretation and the ethical responsibility of documentary film?

One of the earliest examples of artistic editing in non-fiction filmmaking can be traced back to Soviet montage theory. Pioneers like Sergei Eisenstein and Dziga Vertov saw editing not just as a tool of continuity, but as a way to create intellectual and emotional responses through conflict and contrast. Eisenstein's «intellectual montage» used collision of images to generate abstract ideas. Vertov's «Man with a Movie Camera» incorporated rapid, rhythmic editing, self-referential camera work, and visual metaphors to present Soviet life not as it was, but as it might be envisioned through the lens of ideology and innovation. These early experiments laid the groundwork for a broader understanding of how documentary images could be manipulated for expressive effect.

Documentary cinema often relies on archives, interviews, and visual chronicles, but their mere combination for informational purposes does not guarantee artistic value. Editing is the very tool that brings cohesion to multidimensional material. It organizes not only footage but the experience of watching. Sound design, noise, and music activate not only cinematic but also psychological and

cultural elements, resulting in a deeper engagement with the film's content. The fusion of these elements often results in a cinematic language that is more akin to literature or visual art than to traditional journalism.

In documentary cinema, the role of artistic editing extends far beyond the organization of chronological or thematic sequences. It offers the viewer an emotional and intellectual experience that guides them not only through the process of receiving information but also through asking deeper questions—about their own role and about the outside world. In this way, the viewer becomes not just a passive observer but an active participant in the construction of meaning.

This research seeks to explore the intermediate space between the artistic and the documentary—a space in which documentary cinema is no longer merely a reflection of reality but a new, often subjective formulation of it. Artistic editing in documentary film should not be regarded as deception but as a means of deeper reading of reality—an interpretation that may, at times, be more truthful than a surface-level fact. The essence of such editing lies in its ability to preserve emotional authenticity even when altering literal continuity.

In conclusion, as the documentary genre continues to evolve, artistic editing stands at the forefront of this transformation. It empowers filmmakers to interpret, question, and even reimagine reality, while also inviting audiences to engage with the material on a more personal, intuitive level. Far from undermining the integrity of documentary work, such editing strategies enrich its expressive potential—bridging the gap between objective documentation and the human need for narrative, emotion, and meaning.